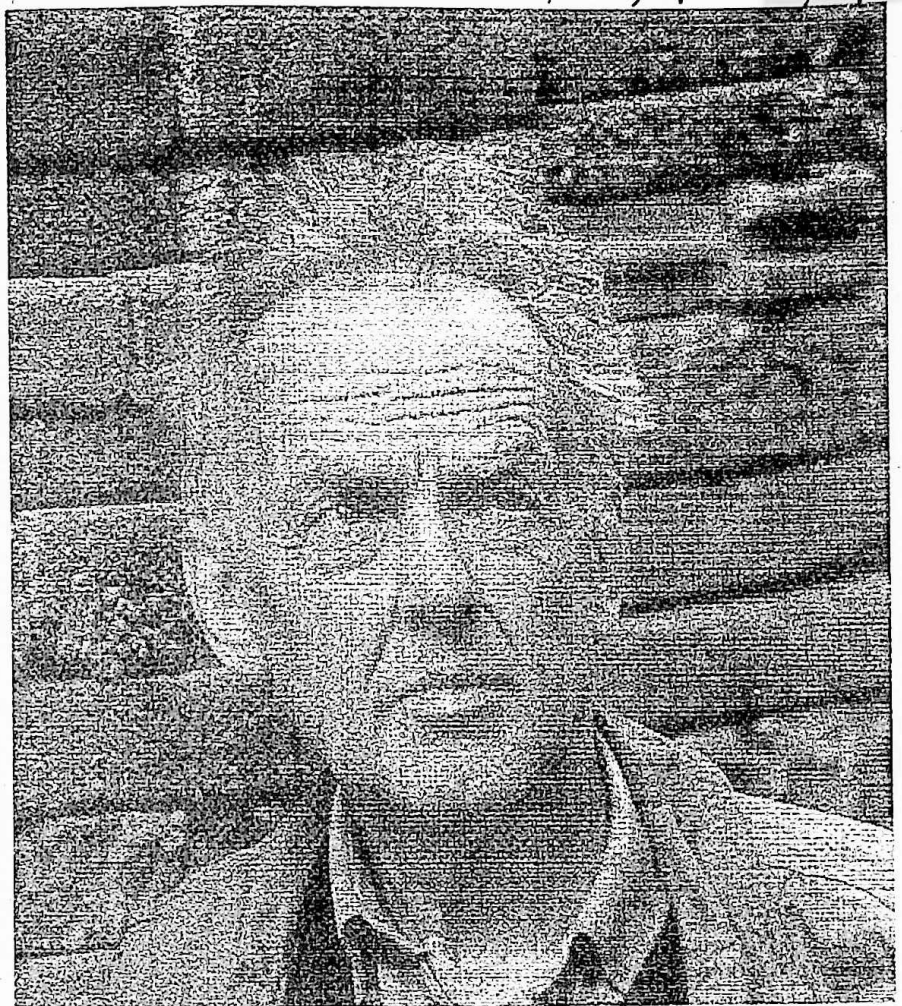

Geen regeerder heeft het recht om natuurlijke mogelijkheden buiten werking te stellen. In allerlei berekeningen over de energievoorraad van de wereld wordt de mens als energiebron gewoon buiten beschouwing gelaten. Daartegen protesteer ik! Niemand heeft het recht om de mogelijkheden van miljarden mensen buiten te sluiten. Kijk even naar mijn eco-kathedraal of kijk naar wat de Egyptenaren met de pyramiden gedaan hebben, of hoe Parijs en New York gemaakt zijn. Voordat de machine optrad heeft de mens hele culturen gebouwd met bijna niks. En dat schuiven wij allemaal lachend van tafel. Dan zeg ik: zijn jullie, politici, nou helemaal hartstikke gek geworden?!

Louis Le Roy is gewend te zeggen waar het op staat.

DE NATUUR BOUWT EEN KATHEDRAAL

De in het Friese Oranjewoud woonachtige kunstenaar en filosoof Louis Guillaume Le Roy, is gewend te zeggen waar het op staat. 'Maar ik ben nooit negatief op iemand want ik ben een pragmatisch filosoof en dat betekent, dat ik slechts waarneem wat er om me heen gebeurt.' Als ontwerper van zogeheten 'wilde tuintjes' verwierf hij in de jaren zeventig een reputatie. In Heerenveen werd zijn eerste grote wilde tuinproject zo'n succes dat de plaatselijke politiek zich er geen raad meer mee wist en het na jaren maar de nek omdraaide.

Datzelfde lot trof een nog groter project in de Groningse nieuwbouwwijk Leuwenborg. Bij wijze van experiment werd daar volgens concept van Le Roy zes hectare grond toegewezen aan de bewoners van de wijk met als lofwaardig streven mensen eindelijk eens vrijheid te geven bij het inrichten van hun natuurlijke leefomgeving. Na een aanlooptijd

werd ook hier het succes van het project de doodsteek. De enthousiaste wijkbewoners kwamen tot grote creativiteit en bouwden ondermeer een windmolen en een kinderboerderij op 'hun' grond. Aanzwellend geroep om diezelfde vrijheid uit andere wijken, deed de politiek zweten en het experiment beëindigen. Soortgelijke projecten elders, zoals in Eindhoven en in diverse buitenlandse steden, stierven uiteindelijk op een vergelijkbare manier, sommigen zelfs voordat ze geboren waren.

Eco-kathedraal

Toch is op elk geval één locatie in Nederland te zien wat deze 'profeet in eigen land' voor ogen heeft. Op zijn eigen vier hectare land in Mildam, vlak bij zijn woonplaats, werkt Le Roy dagelijks tien uur lang aan wat de eerste Nederlandse 'eco-kathedraal' in wording

is. In tien jaar tijd verwerkte hij - met de hand (!) - maar liefst 13.000 ton puin ('Geen puin maar restmateriaal') en schonk dit aan het vrije spel dat de natuur op zijn terrein heeft. Er waren 1300 vrachtwagens voor nodig om deze massieve hoeveelheid aan te voeren. Bij willekeurig dumpen zouden de tientonnens zo met gemak een hele reeks voetbalvelden hebben kunnen veranderen in één grote stortplaats. Maar alle keien, klinkers, trottoirbanden, bakstenen, rioolputten, tegels, stukken asfalt en zand vallen via de bouwende handen van Le Roy in de weelderige natuur op hun plaats. Al binnen een jaar worden de soms tot imponerende bouwwerken gestapelde steenmassa's als vanzelf door de natuur 'opgenomen'. Een opmerkelijke prestatie van een opmerkelijk man. Zoals verwacht blijkt een interview, geheel in stijl met de materie waar het om gaat, een complex proces. Le Roy zit

op zo'n specifieke golf lengte en hanteert zulke onalledaagse begrippen, dat het enige tijd vergt om je goed op hem af te stemmen. En toch is het eigenlijk ook weer heel simpel: geef hem de tijd en de ruimte om zijn filosofie uiteen te zetten en toe te lichten, en er ontstaat gaandeweg bewondering voor zowel die ideeën zelf als voor de volharding waarmee hij ze al jaar en dag uitdraagt.

Zijn hele boerderij in Oranjewoud is in feite één groot atelier. Zo staan er in alle hoeken en gaten 6000 stukken glas opgesteld die dienen als voortdurend observatiemateriaal en als onderwerp voor een serie van 260 schilderijen met een totale oppervlakte van 600 vierkante meter. Naast de dagelijkse arbeid aan zijn eco-kathedraal besteedt Le Roy aan dit project ook nog eens vier uur per dag, werkt hij - zij het in een rustiger tempo - onder meer ook aan een merkwaardig boek ('Van Mondriaan tot Rubens') en

bezigt is met het realiseren van innerlijke projecties van mensen en hun gevoelsleven. Ten eerste is dat een doodlopende weg en ten tweede is er ook geen norm in. Wat je ziet is, dat bij velen het gevoelsleven de motor is waarop de hele zaak moet draaien en dat kan niet. Daardoor kan ook iedereen z'n gang maar gaan in die moderne kunst. Het is een chaos van de meest volstrekte absurditeiten, die in mijn ogen bijna altijd stom vervelend zijn.'

Met het project van 260 schilderijen waarmee hij momenteel zelf bezig is, is hij niet zomaar begonnen. 'Als je iets bekijkt, krijgt je een onscherp relatie met dat object. Als ik me op ga stellen voor 300 stukken glas en ik beweeg me heel dicht naar dat glas toe, zal ik steeds meer informatie krijgen. Maar tezelfdertijd neemt het overzicht van wat ik zie af. Dus ik kan nooit tegelijk zeggen van een standpunt dat ik het maximale aan

verschillende standpunten. Die schilderijen worden een optelsom van mijn waarneming van het glas. Als het klaar is kun je twee dingen tegelijk zien: een maximum aan informatie en een maximum aan overzicht.'

Mooi en lelijk

Mede omdat een schilder nu eenmaal altijd gebonden is aan de beperkingen van het tweedimensionale vlak, is Le Roy geleidelijk het accent van zijn aandacht en zijn werk gaan verleggen naar de natuur. 'Omdat de natuur, als je over natuurlijke processen praat, zich altijd beweegt in de richting van een groei naar complexiteit, is de richting om te gaan vereenvoudigen, zoals Mondriaan gedaan heeft, in die zin tegennatuurlijk. Het wordt echter pas gevaarlijk als je het tegennatuurlijke gaat consolideren en vastzetten op een bepaald punt. Dat Mondriaan de werkelijkheid uit elkaar wilde halen om te kijken hoe die ongeveer geordend is, dat is zijn goed recht. Maar dat we dat als kunst verklaard hebben heeft tot gevolg dat het geen ontwikkeling meer biedt maar een ding op zich gaat worden en dat is sowieso fout.'

Maar mag dan kunst niet gewoon zomaar en alleen maar mooi zijn? 'Kijk, mooi en lelijk is in de natuur geen enkel vraagstuk. Als je praat over natuurlijke processen, dien je te accepteren dat in de natuurlijke procesgang mooi en lelijk afwisselend gaan optreden. Zodra jij dus zegt 'ik vind iets mooi en wil het behouden', is het in feite dood verklaard en heeft het geen ontwikkeling meer. In die zin vind ik dus mensen als bijvoorbeeld Rien Poortvliet stom vervelend. Ja, ik stel me zowel kritisch op ten opzichte van mezelf als tegenover de

'De mens is niet ongebonden, maar onderdeel van de natuur. Wij horen in de natuurlijke procesgangen te participeren. Vandaar dat ik tegen natuurresevaten ben; daar kan ik niks mee.'

geeft hij vooral in het buitenland tal van lezingen over zijn filosofie van de complexiteit.

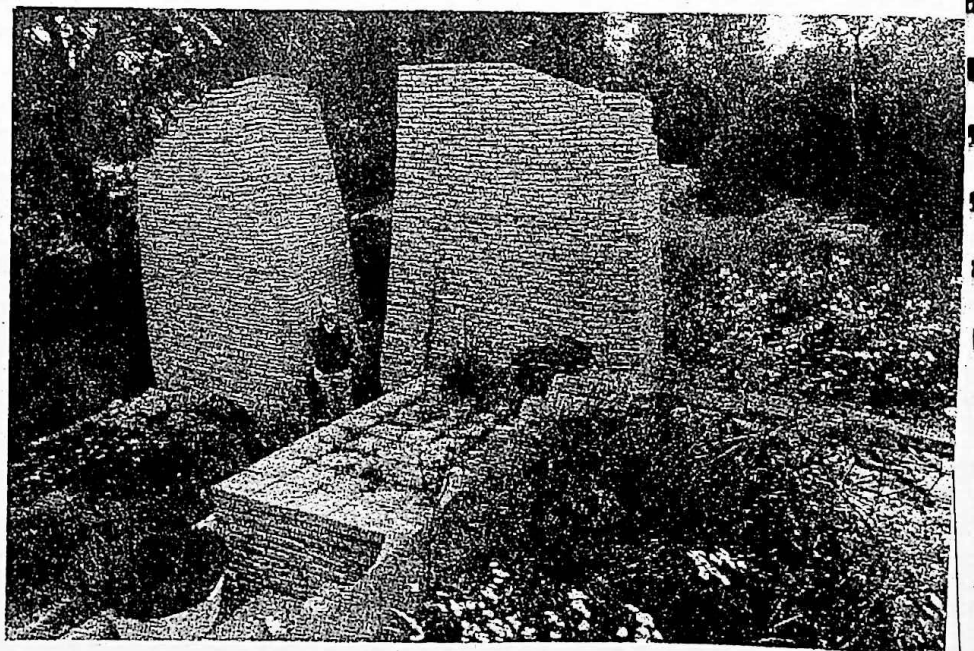
De 68-jarige Le Roy is dan ook een beetje moe als het gesprek plaats vindt. 'Ja, ik sta 's morgens om vijf uur op en dan heb ik 's middags wel eens wat slaap.' Voordat de complexe systemen worden behandeld, komt ongemerkt eerst even de kunstwereld aan de beurt. Niet zo vreemd, want hij studeerde aan de kunstacademie in Den Haag en doceerde later tekenen en kunstgeschiedenis.

'Ik vind dat kunst moet kunnen functioneren, let op, dat is wat anders dan functioneel zijn. Kunst als zodanig om iets te schilderen of ergens een ding neer te zetten heeft voor mij geen enkele waarde. We hebben gigantische regelingen met het kunstsubsidiebeleid. Duidenenden ménen dat ze kunstenaar zijn omdat de norm heel laag gesteld is en vrijwel iedereen die goed gebekt is meteen ook schilder is. De eisen en het niveau liggen ontzettend laag en staan totaal buiten wat ik later ben gaan doen met die hele leer van de moderne chaoswetenschappen en over complexe systemen.

Dan ga je op een gegeven moment doorhebben dat die hele schilderkunst een beetje freewheelt en eigenlijk altijd

informatie plus het maximale aan overzicht hebt. Het maximale is altijd een soort tussenwaarde, zodat wat je ziet een redelijke hoeveelheid informatie en overzicht is.

Ik heb daar een jaar of tien over nagedacht en geconcludeerd dat je dus ook anders zou moeten schilderen, want je kunt de werkelijkheid niet weergeven door vanaf één standpunt te werken. Zoals ik nu werk sta ik wel op zeventig

produkties die ik zie. Als ik het vergelijken met wat jonge musici op muziekconcoursen laten zien, wat die moeten presteren op hoog technisch niveau, dan is de hedendaagse schilderkunst helemaal nergens. Men redeneert zelfs dat je beter geen opleiding gehad kunt hebben om zuiver kunstenaar te kunnen zijn... Pure nonsens! Als je het gaat vergelijken met het niveau van zo'n Elisabeth-concours dan zeg ik: jongens, hou nou in godsnaam met die schilderkunst op want het is werkelijk helemaal niks!

Hoofdzaak in het leven van de kunstenaar/filosoof is zijn filosofie over de complexiteit. Logisch dus, dat hij daar niet snel over uitgepraat raakt. 'Als je ervan uit gaat dat complexiteit een richting is in alle natuurlijke processen dan zou het evident zijn dat de mens, omdat hij deel uitmaakt van een natuurlijk procesverband, van nature die richting zou moeten inslaan. Het is van groot belang om te beseffen dat de natuur een procesmatig systeem is, waarin alle medewerkers van die natuur in dat verband meedoen. De mens is dus niet ongebonden, maar onderdeel van de natuur. Wij horen in de natuurlijke procesgangen te participeren. Vandaar dat ik tegen natuurreservaten ben; daar kan ik niks mee. Ik mag op een pad gaan staan en kijken wat er is en kijk dan weer naar een stukkie. Dat een inastituut voor natuurbescherming de mens buitensluit, is een idioot principe als je tegelijk zegt dat je de natuur aan het beschermen bent.'

Er is geen terug

De natuur bestaat uit mens, plant en dier. Als je helemaal sec terugredeneert, dan hebben we met drie grondvoorwaarden

'Wat ik concludeer in mijn leven over wat ik doe of kan, heeft ten opzichte van de natuur geen enkele waarde. Daarvoor leven we gewoon veel te kort.'

te maken, zegt de filosoof. 'Dat zijn ruimte, tijd en energie. Het zijn de drie basisprincipes waar je niet omheen kunt. Als mensen beweren dat we terug moeten, gelet op de overbevolking, dan is dat onzin want de natuur kent geen 'terug'. Dat is typisch een gedachte die hoort bij de verdedigers van sterk vereenvoudigde systemen. Zoals het economisch systeem dat wij kennen er één is. Het vloeit voort uit de menselijke geest en is dus een systeem met een beperkte doelgerichtheid en komt dus automatisch in botsing met de natuur. Maar elk systeem dat dingen uitsluit en zich op zo'n beperkte basis manifesteert, zal vanwege die confrontatie met het natuurlijk milieu waarbinnen het functioneert, uitlopen op een explosie.'

In zijn eco-kathedraal maakt Le Roy ruim baan voor de complexiteit van het natuurlijk systeem. Binnen de drie basisvoorwaarden ruimte, tijd en energie, waarbij hijzelf zijn eigen 'vrije energie' ofwel zijn creativiteit beschikbaar stelt, spelen de natuurlijke processen zich af en blijkt deze zich naar een steeds hoger niveau te werken.

'Het is een groeiproces waarin alle delen in samenhang met elkaar, mits zij de tijd krijgen, zich in een beperkte ruimte tot de hoogste complexiteit opjuinen en zo een ijzersterk systeem vormen. In de samenleving zie je precies het omgekeerde. Daar wemelt het van de systemen die juist berusten op diversiteit, het tegen-

overgestelde van complexiteit.' Met alle gevolgen van dien, zoals ruimtenood.' Dat zijn, volgens Le Roy, uiterst kwetsbare systemen, die de kracht van het oersysteem, de complexiteit, zijn kwijt geraakt.

Los zand

Als grootste fout ziet Le Roy het onttrekken van het basisprincipe 'tijd' aan allerlei processen. 'Neem nou die stormvloedkering in de Oosterschelde.

Iemand komt op het idee dat daar iets moet gebeuren, er worden plannen gemaakt en binnen de kortste keren valt de beslissing dat ze dat gaan uitvoeren. Daarmee wordt de tijd als basisprincipe uitgeschakeld. Met als gevolg dat nu die deuren al staan te roesten en er overigens nog van alles mis is met dat ding. Als je nu tijd had genomen, dan had je gezegd: laten we eens met een deel beginnen en rustig zien waar we uitkomen, of laten we eerst eens een paar jaar zo'n deur bij wijze van proef in het water zetten. Maar nee, dat moet weer snel, snel. Datzelfde zie je nu bij de Betuwelijn. Ik zeg altijd: haal je de tijd als hoofdprincipe uit een systeem, dan hangt het als los zand aan elkaar.'

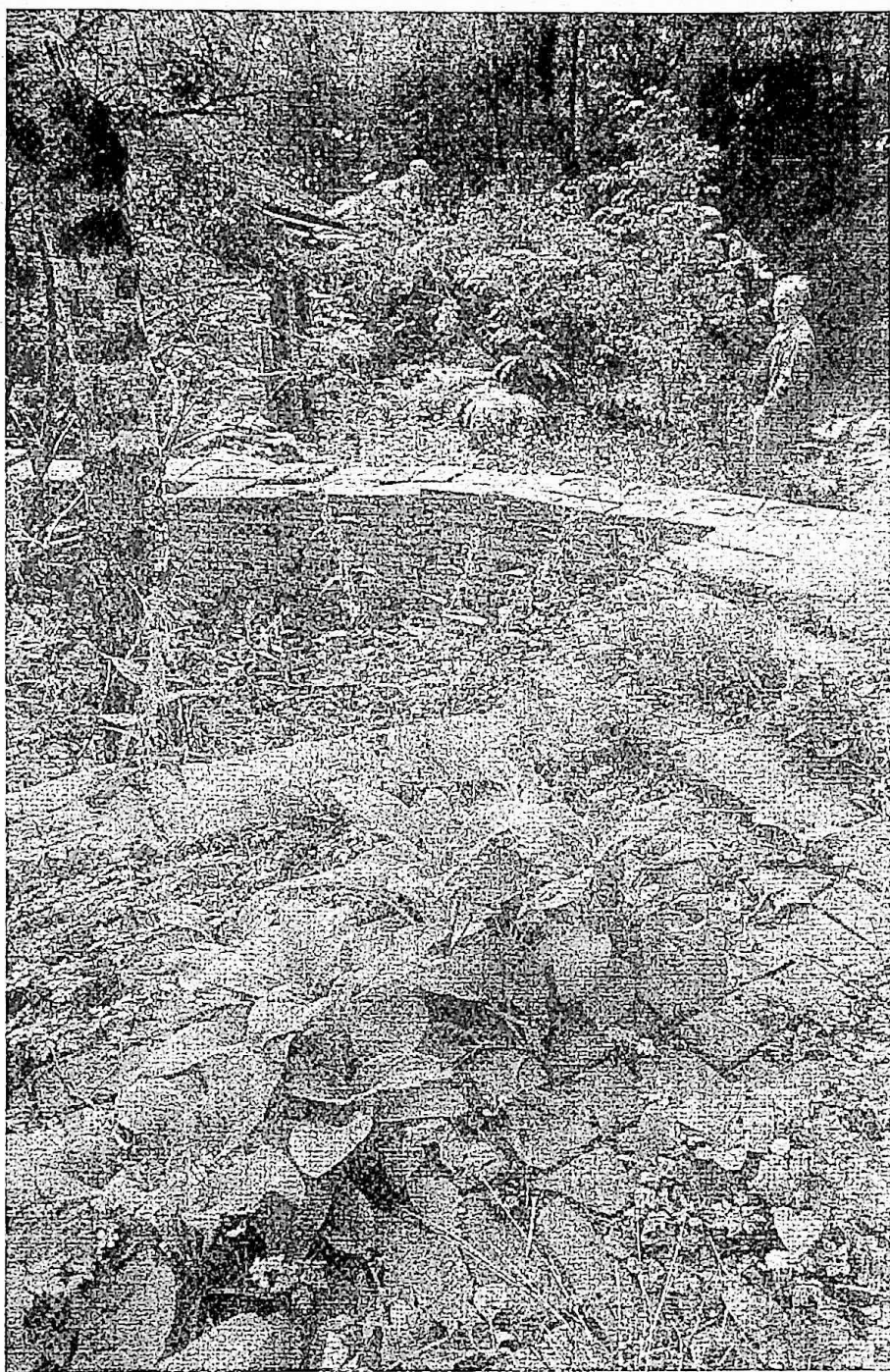
Waarom dat gebeurt, is simpel voor Le Roy. 'Politici hebben per definitie geen tijd. Vaak worden belangrijke beslissingen in enkele uren genomen. Nooit hebben ze langer dan vier jaar de tijd omdat ze herkozen willen worden.'

Trouwens, wat die stormvloedkering betreft, heeft de Friese filosoof nog meer op zijn lever. 'Wij willen zo graag rampen en catastrofes uitsluiten. Maar zo werkt het niet want de natuur laat zich niet beheersen. Kijk, elk wezen wordt uitgedaagd door de natuur om tot actie te komen. Of dat nu gaat om het droogleggen van een polder of een reis naar de maan maken. Maar vroeger paste men zich veel beter aan de natuur aan. Als het hoog water was ging men op de terp zitten.'

Vrije energie

Terug naar zijn eco-kathedraal in Mil-dam, door het Franse televisie-programma 'Le Jardin du Paroxys' uitgeroepen tot een van de zeventien grootste projecten van de wereld op het gebied van de

gaat steeds verder om maar de voor- te geven aan de computer boven de mens. Werkelijk van een absurde hoogmoed! We menen dat een computer de fouten die een menselijk organisme maakt kan uitschakelen, terwijl de natuur met haar complexiteit die fout juist mee-calculereert.

Als jij je tegenover de natuur gaat stellen met een systeem dat foutloos loopt, dan loop jij in de fout. Je schakelt dan terugkoppelingssystemen van de natuur uit en dat is de grootste fout die je kunt maken. Je ziet het bijvoorbeeld bij een landing van dat ruimteveer, dat mensen soms op het laatste moment in een flits van een seconde op handkracht overschakelen. Dan zie je dat dat hele systeem, die menselijke potentie, je redeneringsvermogen te boven gaat. Je kunt dat niet reconstrueren: de menselijke vermogens zijn gewoon superieur aan die van de computer.'

De nobelprijswinnaar Ilya Prigogine heeft met zijn studie over 'Het ontstaan van complexiteit in samenhang met de tijd' grote invloed uitgeoefend op het denken en doen van Louis Le Roy. Prigogine stelde in zijn boek de vraag: 'Wat kan de natuur, wat kunnen de organismen en wat kunnen de mensen?' en ook hij stelde de vraag waarom we de tijd als dragend basisprincipe uitsluiten. Le Roy: 'Hij bedoelde dus niet wat Mondriaan of Peter van Straaten kunnen. Hij vroeg zich af wat de mens kan als een vrij energetisch systeem, zijnde een krachtcentrale dus, als hij z'n volledige tijd ten dienste stelt van complexe systemen. Ik ontdekte toen van, verrek ja, er is daarvoor nergens een maat! We weten dat gewoon niet. Vanuit die vraag ben ik begonnen, nu tien jaar geleden met de bouw van m'n eco-kathedraal.

tuincultuur. 'Mijn niveau van complexiteit is te handhaven omdat ik het met mijn, vrije, energie doe. Vrije energie is die vorm van energie waarmee de natuur zichzelf helemaal bouwt. Je kunt ook zeggen dat vrije energie al die vormen van energie zijn die direct omgezet kunnen worden in arbeid. Een vlieg heeft het, een plant heeft het en de mens heeft het want hij kan lopen, zingen, enzovoort.

Normaliter bouwt de natuur zich alleen maar uit met vrije energie (in tijd en ruimte) en dus is praten over ecologie belachelijk. Want eerst schakelen we in onze maatschappij de tijd als principe uit en dan gaan we het hebben over ecologie. En dat terwijl ecologie nu juist handelt over samenwerking tussen de drie verbonden exponenten ruimte,

energie en tijd. Kortom: zonder tijd geen ecologie.'

Waar Le Roy zich echt druk over kan maken is het willens-en wetens weren

Het gekke is dat de tijd in feite de hoofdzaak van het hele project is. Ik werk hier aan tot mijn dood en dan wordt het doorgeschoven naar een vol-

'Ik heb hier geen centje pijn van zure regen. Het is een gigantisch vegetatief systeem. Botanici en iedereen die hier komt kijken staan gewoon paf. De kracht zit 'm er in dat ik geen machines of andere negatieve energie gebruik.'

van de menselijke vrije energie uit de natuur. 'Stel dat een gemeente als Heerenveen met 40.000 inwoners zich eens ging afvragen welke enorme creatieve mogelijkheden er in zo'n stad zijn, die nu vrijwel ongebruikt blijven. De neiging

gende generatie, die werkt ook weer aan dat systeem, enzovoort. Pas na tien generaties heb je dan een afstand afgelegd dat je uit die hoeveelheid inbreng van steeds één mens enkele conclusies zou kunnen trekken met het oog op die vraag van

gogine. Anders gezegd: wat ik concludeer in mijn leven over wat ik doe of kan, heeft ten opzichte van de natuur geen enkele waarde. Daarvoor leven we gewoon veel te kort. Daarom kun je nog wel zeggen dat meneer Le Roy een grote prestatie heeft geleverd, maar dan in vergelijking met iemand die met z'n pensioen voor het raam zit.'

Zingende bomen

Ondertussen is de natuur op het landgoed van de kunstenaar/filosoof in blakende conditie. Het gras is er al dertig (!) jaar ongemaaid maar ontwikkelt zich prachtig; bomen en struiken staan bij wijze van spreken te zingen. 'Ik heb hier geen centje pijn van zure regen. Het is een gigantisch vegetatief systeem. Botanici en iedereen die hier komt kijken staan gewoon paf. De kracht zit 'm erin dat ik geen machines of andere negatieve energie gebruik. Ik werk met mijn vrije energie, plus de planten, plus de stenen en in de wisselwerking van die drie laat ik een complexiteit ontstaan.'

'En dan komt het verdomd belangrijke: ik merk dat gaandeweg het systeem voor mij gaat werken. De beslissingen die ik nu neem gaan in zo'n snel tempo achter elkaar binnen dat systeem, dat ik niet eens meer zelf beslis. Ik loop gewoon achter het systeem, de natuur, aan en het wijst zichzelf. Dat zou in de maatschappij en in de wetenschap nu ook moeten. Men laat nooit eens het systeem voor zich uit lopen tot er echt iets fout loopt en je altijd nog een handje kunt helpen.' Het ideaal van Le Roy is een wereld waarin mensen de ruimte en de tijd krijgen om hun eigen vrije energie in te schakelen en zo in gezamenlijke inspanning met de natuur en de omgeving tot complexe niveaus geraken. Dat zal oplossingen bieden, niet alleen op natuurgebied maar bijvoorbeeld ook op het gebied van stadsontwikkeling.

Meer vrijheid

Toch is hij realist genoeg om te voorzien dat het nog lang zal duren alvorens het zover is. 'De politiek zal zich met hand en tand verzetten. Al mijn projecten zijn overal door de politiek gestopt. Men ziet dat de mens in een complex systeem meer vrijheid heeft en aangezien politici iedereen hun vrijheid ontzeggen, omdat daarmee hun eigen macht vervalt, zeggen ze: die complexiteit moeten we dus niet hebben. Net als de kerk vroeger die verbod bepaalde boeken te lezen.

Men is als de dood voor een mens die zijn creatieve mogelijkheden gebruikt

en zo ontdekt wat vrijheid is. In plaats daarvan accepteren ze liever dat 700.000 mensen gedwongen werkloos achter de geraniums zitten met een uitkering. Maar men vindt het dan weer wel gek, dat sommigen van die mensen voor hun energie een andere uitweg zoeken en bijvoorbeeld de boel kort en klein slaan of in brand steken. Als je alle potentie van die mensen nou eens zou kunnen bundelen in een aantal gigantische eco-kathedralen...'

In Duitsland, waar hij veelvuldig lezingen houdt en zelfs een ereprofessoraat geniet aan de universiteit van Braunschweig, lijkt de erkenning voor Le Roy groter dan in Nederland. Niettemin zijn ook daar al meer dan eens plannen voor eco-kathedralen gestrand op het moment dat politici doorkregen dat het revolutionaire gedachtegoed van de

'professor' zich niet alleen uitstrekt tot de natuur maar zeker ook tot 'bevrijding' van de mens.

'Ze hebben me in Duitsland wel gezegd dat ze over vijftig tot honderd jaar precies zullen doen wat ik nu beweert. Maar dan niet omdat ze dat zo fijn vinden, maar omdat ze nu al weten dat de tijd zal komen dat ze er economisch toe gedwongen worden. Ik heb daarop geantwoord: dat klopt. Over honderd jaar wordt het overal gedaan.'

Herbert van Weerdenburg